

В. І. Проскуряков, І. В. Гуменник
Національний університет “Львівська політехніка”,
кафедра дизайну архітектурного середовища

РОЗВИТОК ЛАНДШАФТНИХ ТЕАТРІВ УКРАЇНИ В МАЙБУТНЬОМУ

© *Проскуряков В. І., Гуменник І. В., 2018*

Окреслено розвиток у майбутньому архітектури ландшафтних театрів сучасної України і визначено тенденції та напрями форм створення театрів на відкритому просторі в різноманітних зонах кліматичних районів країни.

Ключові слова: ландшафтний театр, глядацький зал, сцена, відкритий простір, об'ємно-просторове середовище, мультимедійні технічні засоби, інноваційні технології.

Постановка проблеми

Проблематика визначення шляхів розвитку ландшафтних театрів в Україні пов'язана із тим, що сьогодні істотно змінилась політична та культурологічна ідеологія у суспільстві, що повертає театральну архітектуру до витоків, які з давніх часів формували середовище національних театральних-видовищних закладів на відкритому просторі. Крім того, глобальне потепління на планеті створило сприятливі умови для суттєвого збільшення періоду експлуатації відкритих споруд у різноманітних кліматичних районах України в паркових, урбанізованих ділянках забудови та в історичних зонах населених пунктів.

Аналіз наукових досліджень та публікацій

Театральна архітектура від моменту її зародження завжди слугувала предметом детального вивчення для архітекторів-дослідників з різних країн світу. Проблемам генези відкритих театральних споруд у ХХ ст. значну увагу приділили: знавець архітектури радянського періоду російський дослідник В. Биков [1]; науковець-спеціаліст з архітектури античних театрів англійська вчена Д. Менденхолл [2] та ціла низка театральних діячів, таких як: німецький режисер-постановник Б. Брехт, американський сценограф-оформлювач М. Фішер, українські художник-декоратор Є. Лисик та архітектор-футурист Ф. Кізлер. До провідних вчених-архітекторів, що вивчали архітектуру театрів на відкритому просторі в Україні та у сучасному світі, належать доктори архітектури, професори В. Проскуряков [3] та В. Куцевич [4].

Формулювання мети статті

Мета цієї публікації – створення гіпотези розвитку ландшафтних театрів України в недалекому майбутньому та на довготривалу перспективу. Зроблено спробу простежити генезу формування ландшафтних театрів в Україні, її принципову відмінність від тенденції розвитку відкритих театрів у інших країнах та аналізу основних факторів, що впливають на об'ємно-просторове середовище театральних-видовищних закладів у різних кліматичних районах і підрайонах України та обсяги впровадження інноваційних технічних засобів у театральну справу на прикладі новітніх досліджень львівської архітектурної школи.

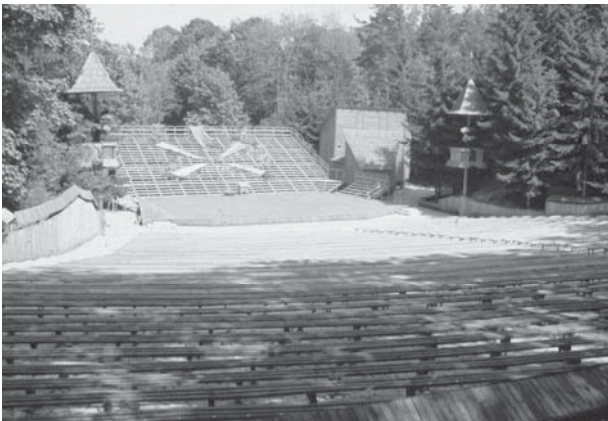
Виклад основного матеріалу

В усьому світі та в Україні у ХХІ ст. сформувались конкретні умови, що сприяють створенню ландшафтних театрів на різних ділянках забудови: в історичних, рекреаційних або в зелених зонах урбанізованих населених пунктів. Кардинальну відмінність чинників, що формують архітектуру

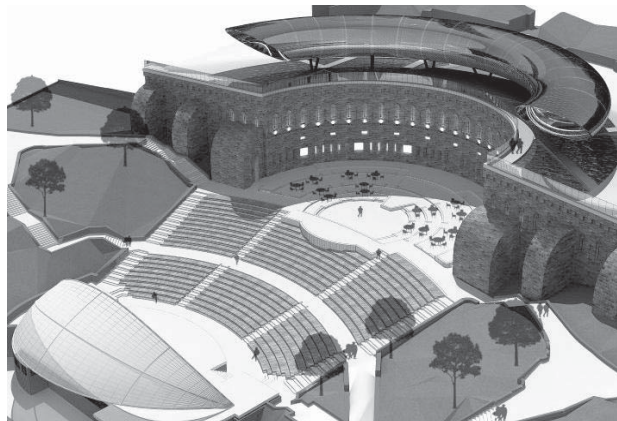
ландшафтних театрів в Україні, порівняно з іншими країнами світу ґрунтовно дослідив у своїх працях доктор архітектури, професор В. І. Проскураков [5]. На думку В. І. Проскуракова, через обмежені матеріальні та фінансові ресурси для облаштування на відкритому просторі капищ, місць проведення релігійних обрядів та згодом традиційних масових заходів (гулянь, фестин, фестивалів, флешмобів тощо) в Україні від часів Трипільської культури до сьогодення елементи ландшафту, наявні природні об'єкти та антропологічні складові виступали невід'ємною частиною цілісного архітектурного ансамблю, який згодом перетворився на ландшафтний театральний-видовищний і дозвіллевий заклад. Тобто неможливість українського народу спонукала до використання ландшафту, що оточував функціональну театральну зону, як повноцінного компонента для створення неперевершеного образу культурно-видовищної споруди на відкритому просторі.

В умовах ХХІ ст. простежується повернення архітектури реконструйованих та нових ландшафтних театрів до історичних витоків з автентичними традиціями українського народу. Яскравим прикладом реалізації давньоукраїнських культурних традицій та використання принципів національного стилю в архітектурі став ландшафтно-фольклорний театр, побудований у Музеї народної архітектури і побуту ім. К. Шептицького у м. Львові (рис. 1). Ландшафтно-фольклорний театр на 3500 місць, який розробив авторський колектив архітекторів під керівництвом В. Проскуракова, розташований у живописній рекреаційно-відпочинковій зоні парку “Знесіння” (“Шевченківський гай”), був своєрідним прототипом для створення аналогічних культурно-видовищних та дозвіллевих закладів в Україні в ХХІ ст. [6].

Подібний приклад підвищеної зацікавленості до створення ландшафтного театру у визначному місці – проект реконструкції легендарного театру в парку “Аскольдова могила” в м. Києві (рис. 2). Відкритий театр зведено в столиці України в 1949 р. До нього входили старі фортифікаційні будівлі, які височать на живописному пагорбі, відкриваючи чудовий вид на ріку Дніпро. Проектом реконструкції Зеленого театру, крім того, було заплановано створення практично нового унікального архітектурно-театрального об'єкта із неперевершеною панорамою з дніпровських круч. Проектом майстерні “РАІНТІТ” передбачено використання старих будівель та відновлених казематних мурів під галерею сучасного мистецтва, що, як сподіваються, перетворить проектовану споруду на новий поліфункціональний театральний об'єкт [7].

Рис. 1. Реалізований проект ландшафтно-фольклорного театру в Музеї народної архітектури і побуту ім. К. Шептицького у м. Львові. Виконав у 1989 р. авторський колектив архітекторів: В. Проскураков, І. Щербаков, П. Гаврилов

Рис. 2. Проект реконструкції Зеленого театру в парку “Аскольдова могила” в м. Києві від архітектурної майстерні “РАІНТІТ”. Виконав у 2018 р. колектив архітекторів: Ю. Черевко, Т. Філіпенко, С. Злобін, Я. Андрійчук

Наступним аспектом появи нового виклику та істотних змін в архітектурі ландшафтних театрів вважаємо невинне підвищення поточних річних температур у кліматі України, що характеризується останніми роками короткими зимами та різким переходом від холодів до теплового періоду року (фактично після зими безпосередньо розпочинається літо та навпаки, без ранньої

примхливої весни та прохолодної дощової осені). Це значно збільшує період, коли театральні споруди “просто неба” можуть комфортно приймати глядачів та ефективно вести концертно-гастрольну діяльність на відкритих майданчиках фактично на всій території України. Наслідком таких метаморфоз у кліматі України став безупинний вихід ландшафтних театрів на перший план у переліку культурно-видовищних і дозвіллевих закладів, які інтенсивно відновлюють та по-новому створюють на теренах України ХХІ ст.

Ще одним потужним фактором, що трансформує сценічно-глядацький простір ландшафтних театрів, вважаємо те, що з’являється можливість повною мірою застосовувати новітні мультимедійні технології та електронні технічні засоби, які в сучасних умовах пропонує архітекторам науково-технічний прогрес. Залежно від фінансової спроможності та переліку функціональних завдань, що постають перед авторським колективом під час реалізації проекту ландшафтного театру, потрібно лише визначити кількість та обсяги наповнення театральної інфраструктури новими електронними технічними засобами та методами застосування інноваційних технологій. Яскраве світло, якісний звук, різноманітні спеціальні ефекти, застосування віртуального середовища у сценографії культурно-видовищного дійства на тлі реального ландшафту створюють нові можливості для підвищення впливу театралізованого заходу на емоційний стан глядачів. Ландшафтний театр за рахунок значної місткості, ефективного використання рельєфу прилеглої території руйнує обмеження у виборі жанру вистави, під час проведення спортивного або театралізованого шоу, фестивального чи концертного перформансу в споруді “просто неба” для культурно-просвітницьких цілей [8].

Зазначену вище мету реалізовано в магістерській кваліфікаційній роботі ст. М. Пушкарської*, в якій запропоновано створити поліфункціональний комплекс культурно-видовищних споруд на відкритому просторі – на вул. Сахарова в м. Львові, неподалік від студентського містечка Львівської політехніки (рис. 3). Ландшафтний театр у цьому проекті є об’єктом для проведення концертів і вистав, що дає змогу в комфортних умовах спостерігати за театральним видовищним заходом. Розробленим проектом передбачено функціонування культурно-видовищного та дозвіллевого закладу на відкритому просторі, навіть за несприятливих погодних умов (дощ, сніг, вітер тощо). В споруді “просто неба” передбачено організувати сценічно-глядацький простір так, щоб зони перебування відвідувачів та ділянки для перебування акторів були обладнані для цієї мети спеціальним просторовим накриттям.

Цікавим проектом, що реалізовує мету бюджетного підходу до створення театральної споруди в ландшафтному природному середовищі, є проект реконструкції садиби родини Тобілевичів на хуторі Надія в передмісті м. Кропивницького. В ескізі-проекті ст. І. Забігайло*, організовуючи сценічно-глядацьке середовище в зеленій зоні садиби, автори запропонували цілий комплекс культурно-видовищних об’єктів та камерних просторів, гармонійно вписаних у ландшафтний парк, що належав відомій в Україні театральній родині драматурга І. Карпенка-Карого. За задумом авторів проекту, запроектований ландшафтний театр повинен стати ядром мистецької діяльності громадськості м. Кропивницького, тобто своєрідним осередком фестивалю театального мистецтва, який проводитиметься щороку в садибі Тобілевичів (рис. 4).

Для Міжнародного студентського проектного семінару із реновації актового залу першого навчального корпусу Національного університету “Львівська політехніка” із розширенням театральних функцій в 2017 р. автори розробили футуристичний підхід до тенденцій організації театральних видовищних діяльностей на території університетського кампуса Національного університету “Львівська політехніка”. На рис. 5 та рис. 6, відповідно, подано дизайн-проекти бакалавра Ю. Боднар* та магістра М. Наконечної*, що мали на меті об’єднати в єдиному архітектурному вирішенні забезпечення кількох функцій ландшафтного театру в комплексі ресторану-кабаре із літньою естрадою або мистецького студентського кафе з відкритим амфітеатром. Особливість

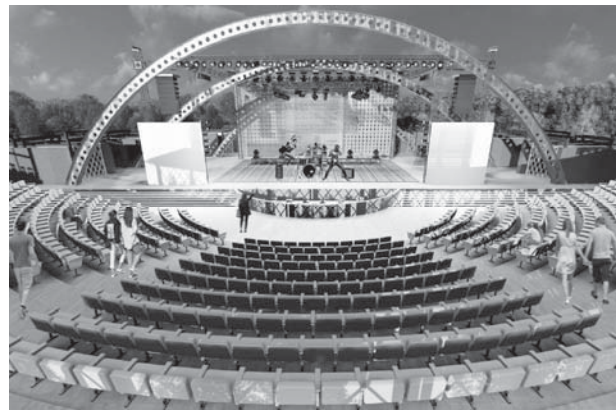
* Проекти випускників кафедри дизайну архітектурного середовища Львівської політехніки виконувались в 2017 р. під керівництвом доктора архітектури, професора В. І. Проскуракова та асистента І. В. Гуменник.

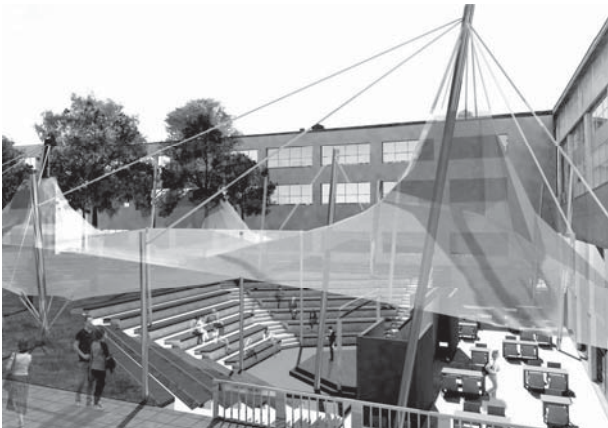
вищезгаданих конкурсних проєктів полягає у тому, що спроектовані багатофункціональні об'єкти розташовано посеред університетського кампуса, щоб задовольнити вимоги студентів та викладачів Львівської політехніки в організації комфортного відпочинку між заняттями, активною участю у театральних виставах або присутністю на тематичних лекціях на відкритому просторі.

Рис. 3. Магістерська робота на тему: “Принципи творення архітектури об’єктів для видовищної діяльності та інсталяції (з розробкою універсальної будівлі для інсталяцій, рокових концертів і вистав)”.
Виконала в 2017 р. ст. М. Пушкарьова під керівництвом д-ра арх., проф. В. І. Проскуракова, асист. І. В. Гуменник

Рис. 4. Бакалаврська кваліфікаційна робота під назвою: “Дизайн архітектури ландшафтного театру в садибі Тобілевичів під м. Кропивницьким”.
Виконала в 2017 р. студентка І. Забігайло під керівництвом д-ра арх., проф. В. І. Проскуракова, асист. І. В. Гуменник

Рис. 5. Бакалаврська кваліфікаційна робота на тему: “Дизайн архітектури ресторану-кабаре з літньою естрадою в Першому навчальному корпусі Національного університету “Львівська політехніка”. Виконала в 2017 р. студентка Ю. Боднар під керівництвом д-ра арх., проф. В. І. Проскуракова, асист. І. В. Гуменник

Рис. 6. Магістерська робота під назвою: “Тенденції театральньо-видовищної діяльності у вишах з розробкою мистецько-студентського кафе в Першому навчальному корпусі Національного університету “Львівська політехніка”. Виконала в 2017 р. студентка М. Наконечна під керівництвом д-ра арх., проф. В. І. Проскуракова, асист. І. В. Гуменник

Висновки

За підсумками наукових досліджень генези ландшафтних театрів в Україні, які виконав асистент кафедри дизайну архітектурного середовища, магістр архітектури І. В. Гуменник під керівництвом доктора архітектури, професора В. І. Проскуракова, можна зробити такі висновки:

а) театральні споруди на відкритому просторі, розташовані в різних районах України, мають свою структуровану архітектурну типологію;

б) архітектура ландшафтних театрів дає можливість застосовувати принципи, які дозволяють створити багатофункціональний культурно-видовищний дозвіллевий заклад у реальному ландшафті “просто неба”.

Результати проведених досліджень дають підстави стверджувати, що навколишнє середовище, урбанізований або історичний ландшафтний простір – це обов’язкова складова театральної споруди, що гармонійно поєднує в одне ціле природу, архітектуру будівель та сценічно-глядацький простір створеного об’єкта. Сьогодні можна передбачити такі вектори формування архітектури ландшафтних театрів України в майбутньому:

1) театри “просто неба” із повним комплектом електронних технічних засобів для освітлення, озвучування та сценографії архітектурного середовища ландшафтного театру;

2) театральні споруди відкритого типу з незначною кількістю застосованих технічних засобів та інноваційних технологій, що забезпечують камерне сприйняття культурного заходу;

3) ландшафтні театри бюджетного типу, що формуються на основі національних культурно-історичних традицій з обмеженим використанням новітніх технічних засобів та спецефектів.

Перспективи створення ландшафтних театрів в Україні ХХІ ст. вважаємо обнадійливими, оскільки історичними передумовами закладено основу для збільшення кількості створених нових та реконструкції наявних об’єктів культурно-видовищного спрямування на відкритому просторі. Всі театральні споруди, розташовані в ландшафтному середовищі на відкритому просторі, в які входять об’єкти і антропогенного, й природного походження, – невід’ємні складові цілісного театральновидовищного та дозвіллевого закладу “просто неба” на всій території України.

1. Быков В. Е. 1954. *Архитектура открытых театров*. Москва: Гос. изд-во лит-ры по строительству и архитектуре. С. 12–56. 2. Mendenhall J. C. 2012. *The dramatic landscape: articulating design criteria for outdoor theatre spaces*. [online]. P. 36–48. Available at: <https://getd.libs.uga.edu/pdfs/mendenhall_joanne_c_201205_mla.pdf> [Accessed 21 January 2018]. 3. Проскуряков В. І. 2004. *Архітектура українського театру. Простір і дія: монографія*. 2-ге вид. Львів: Вид-во Нац. ун-ту “Львівська політехніка”, Срібне слово. С. 7–114. 4. Куцевич В. В. 2007. *Еволюція формування об’єктів культури та дозвілля: дослідницькі та науково-методичні праці / Українська академія мистецтв*. Київ: НАОМА. Вип. 14. С. 248–260. 5. Проскуряков В. І. 1999. *Передтеатр і його складові (тенеза театру на передтеатральному рівні)*. *Архітектурний вісник КНУБА*. Київ: КНУБА. Вип. 7. С. 129–133. 6. Gumennyk I., Proskuryakov V. 2015. *Lviv Architecture School experience in projecting “landscape” theaters in park areas of Ukrainian cities*. *Czasopismo “Srodowisko Mieszaniowe / Housing Environment”*. Krakow: Politechnika Krakowska. № 14. P. 128–135. 7. Хоум Аїдіас Сатплай Україна (Home Ideas Supply) (his.ua), 2018. *Проект реконструкції легендарного Зеленого театра от мастерской PAINTIT* [online]. Режим доступу: https://his.ua/article/proekt-rekonstruktsii-legendarnogo-zelenogo-teatra-ot-masterskoy-paintit_2018-04-02 [Дата звернення 20 травня 2018]. 8. Гуменник І. В. 2018. *Інноваційні технології: вплив на архітектуру ландшафтних театрів в Україні сьогодення* // В: В. П. Сонов, В. П. Мироненко, ред., *Інноваційні технології в архітектурі і дизайні: II Міжнар. наук.-практ. конференція*. Харків, Україна, 12–13 квітня 2018. Харків: ХНУБА. С. 60–63.

DEVELOPMENT OF LANDSCAPE THEATERS OF UKRAINE IN THE FUTURE

© Proskuriakov V., Gumennyk I., 2018

The article highlights the ways of landscape theaters architecture development in the future in the modern Ukraine and defines trends and directions of the theater creation forms in open space in various zones of the country's climatic regions.

According to the results of the assistant at the Department of Architectural Environment Design, M. Arch. I. V. Gumennyk under the leadership of Sc. D., Prof. V. I. Proskuryakov, research on the genesis of landscape theaters in Ukraine, we can make the following conclusions: a) theatrical structures in the open space, located in different regions of Ukraine, have their own structured architectural typology; b) the architecture of landscape theaters makes it possible to apply the principles that allow the creation of a multifunctional cultural entertainment facility in the real outdoor landscape.

As a result of the researches, the authors claim that the environment, urban or historical landscape space acts as an obligatory component of the theatrical structure, which harmoniously combines into one whole nature, the architecture of buildings and stage-viewer space of the created object. As of today, the following vectors for the landscape theaters architecture formation in Ukraine in the future can be foreseen: 1) outdoor theaters with a complete set of electronic equipment for lighting, sound recording and scenography of the landscape theater architectural environment; 2) open-air theatrical structures with a small amount of used technical equipment and innovative technologies that ensure the chamber perception of a cultural event; 3) landscape theaters of a budget type, which are formed on the basis of national cultural and historical traditions with limited use of the latest technical devices and special effects.

Prospects for the landscape theaters creation in Ukraine in the XXI century should be considered promising as the historical preconditions laid the foundation for expanding the number of new and reconstruction of existing cultural-spectacular objects in the open space. All theatrical structures, which are located in a landscape environment in the open space, which include objects of anthropogenic and natural origin, act as integral parts of a holistic open air theatrical-entertainment and leisure establishment throughout the territory of Ukraine.

Key words: landscape theater, auditorium, scene, open space, space-spatial environment, multimedia technical devices, innovative technologies.